

Lieta C-461/23

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2023. gada 24. jūlijs

Iesniedzējtiesa:

Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht (Vācija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2023. gada 4. jūlijs

Pieteicējs:

Umweltforum Osnabrücker Land e. V.

Atbildētājs:

Landkreis Osnabrück

Pamatlietas priekšmets:

Vides tiesības – Direktīva 92/43/EEK – Noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējums – Direktīva 2001/42/EK – Stratēģiskais vides novērtējums – Noteikumi par ainavu aizsargājamo teritorijas noteikšanu – Elementi, kas rada pienākumu veikt stratēģisko vides novērtējumu

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību normu interpretācija, LESD 267. pants

Prejudiciālie jautājumi

- 1) Vai Direktīvas 2001/42/EK (SVN direktīva) 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts, to skatot kopā ar Direktīvas 92/43/EEK (Dzīvotņu direktīva) 6. panta 3. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka visas tiesību akta normas, ar kurām dalībvalsts saskaņā ar Biotopu direktīvu kādu teritoriju nosaka par īpaši aizsargājamo teritoriju, neatkarīgi no to regulējuma satura, ir

- uzskatāmas par tieši saistītām ar šo teritoriju vai nepieciešamām tās apsaimniekošanai, kā rezultātā tiesību akts kā plāns nav pakļauts vides novērtējumam saskaņā ar SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu, to lasot kopsakarā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, vai arī atkarībā no atsevišķu normu satura var piemērot atšķirīgu pieeju, lai atsevišķas šāda tiesību akta normas uzskatītu par tieši saistītām ar teritorijas apsaimniekošanu vai nepieciešamām tās apsaimniekošanai kā plānu vai tā daļu, bet citas šā tiesību akta kā plāna vai tā daļas normas – nē?
- 2) Ja atbilde uz 1. jautājumu ir otrā alternatīva: vai SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts, to skatot kopsakarā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka atsevišķa norma dalībvalsts tiesību aktā, ar kuru kāda teritorija ir noteikta kā īpaši aizsargājama teritorija Dzīvotņu direktīvas izpratnē un kurā ir noteiktas prasības un aizliegumi, ir uzskatāma par plānu vai plāna daļu, kas nav tieši saistīts ar šo teritoriju vai nav nepieciešams tās apsaimniekošanai, ja šī tiesību norma izslēdz darbības teritorijā no noteikto aizliegumu un prasību piemērošanas jomas, paredzot īpašus kritērijus un kārtību, un ja šīs darbības nav tieši vērstas uz aizsardzības mērķu sasniegšanu, bet ir uzskatāmas par apsaimniekošanas vai uzturēšanas pasākumiem, kas kalpo citiem mērķiem un kam ir projekta kvalitāte Biotopu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē?
- 3) Ja atbilde uz 2. jautājumu ir apstiprinoša: vai SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts, to skatot kopsakarā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka būtiskas ietekmes rašanās uz teritoriju nav izslēdzama, pamatojoties uz tādu tiesību normu, kas aprakstīta 2. jautājumā un ietverta tiesību aktā, ar kuru teritorija tiek noteikta par īpaši aizsargājamu Dzīvotņu direktīvas izpratnē un kurā ir pietiekami konkrēti noteikti kritēriji un kārtība, kādā veicamas tajā ietvertās darbības, kas ir projekta kvalitātes Biotopu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē, ja valsts tiesībās nav paredzēta prasība saņemt atļauju šīm darbībām un ja kompetentā iestāde, pamatojoties uz iepriekš minēto tiesību akta normu, arī atsevišķos gadījumos atceļ iepriekšēju paziņošanu un ar projektu saistītā ietekmes novērtējuma veikšanu saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu attiecībā uz šīm darbībām vai arī veic ar projektu saistītu ietekmes novērtējumu katrā atsevišķā gadījumā, kā kritēriju projekta saderībai piemērojot to, vai ir ievēroti normās ietvertie kritēriji un kārtība, kā aprakstīts 2. jautājumā?
- 4) Ja atbilde uz 2. jautājumu ir apstiprinoša: vai SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts, to skatot kopsakarā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu ir jāinterpretē tādējādi, ka nav jābaidās no būtiskas ietekmes uz teritoriju, pamatojoties uz tiesību aktā ietvertu normu, ar kuru teritorija ir noteikta par īpaši aizsargājamu teritoriju Dzīvotņu direktīvas izpratnē, kā tas ir aprakstīts 2. jautājumā, ja darbības, uz kurām attiecas šāda tiesību norma, parasti tiek veiktas jau ilgu laiku un normā noteiktie kritēriji un kārtība to īstenošanai neļauj šīs darbības teritorijā intensificēt vai paplašināt?

- 5) Ja, atbildot uz iepriekš uzdotajiem jautājumiem, ir jāpieņem, ka pastāv pienākums veikt vides novērtējumu saskaņā ar SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu, to skatot kopsakarā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, pamatojoties uz atsevišķu tiesību akta normu saturu, ar kuriem teritorija tiek noteikta kā īpaši aizsargājama teritorija Biotopu direktīvas izpratnē: vai SVN direktīvas 3. panta 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja teritorijas noteikšana ir uzskatāma par nelielas teritorijas izmantošanas noteikšanu vietējā līmenī, dalībvalsts iestādei parasti ir jāpieņem, ka aizsargājamās teritorijas noteikšanai var būt būtiska ietekme uz vidi, pamatojoties uz teritorijas iepriekšējo klasifikāciju kā Kopienas nozīmes teritoriju Dzīvotņu direktīvas 4. panta 2. punkta trešās daļas izpratnē?
- 6) Ja, atbildot uz iepriekš uzdotajiem jautājumiem, ir jāpieņem, ka ir pienākums veikt vides novērtējumu, ņemot vērā atsevišķu tiesību akta normu saturu, ar ko kādu teritoriju nosaka par īpaši aizsargājamu teritoriju Dzīvotņu direktīvas izpratnē: vai SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts, to lasot kopsakarā ar Biotopu direktīvas 6. panta 3. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka vides novērtējums ir jāveic tikai attiecībā uz šīm atsevišķajām normām, vai arī šādam vides novērtējumam ir jāattiecas uz visu tiesību akta saturu?
- 7) Ja, atbildot uz iepriekš uzdotajiem jautājumiem, ir jāpieņem, ka ir pienākums veikt vides novērtējumu, ņemot vērā atsevišķu tiesību akta normu saturu, ar ko kādu teritoriju nosaka par īpaši aizsargājamu teritoriju Dzīvotņu direktīvas izpratnē: vai SVN direktīvas 4. panta 1. punkts, saskaņā ar kuru vides novērtējums atbilstoši direktīvas 3. pantam ir jāveic plāna vai programmas sagatavošanas laikā un pirms tās pieņemšanas, ir jāinterpretē tādējādi, ka plāna vai plāna elementiem neveikto vides novērtējumu nevar kompensēt ar papildu procedūru pēc plāna vai plāna elementu pieņemšanas un tādējādi vēlāk novērst procesuālo kļūdu saistībā ar neveiktu vides novērtējumu?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (turpmāk tekstā – – “Dzīvotņu direktīva”), jo īpaši 4. panta 2. punkta 3. apakšpunkts, 6. panta 3. punkts

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/42/EK (2001. gada 27. jūnijs) par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (turpmāk tekstā – – “SVN direktīva”), jo īpaši 3. panta 2. punkts, 4. panta 1. punkts

Atbilstošās valsts tiesību normas

Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege [Likums par dabas aizsardzību un ainavas saglabāšanu] – *Bundesnaturschutzgesetz* [Federālais dabas aizsardzības likums, turpmāk tekstā – “*BNatSchG*”] (2009. gada 29. jūlijs) (*BGBI.* I 2542. lpp.), kurā jaunākie grozījumi izdarīti ar 2022. gada 8. decembra likuma 3. pantu (*BGBI.* I 2240. lpp.), jo īpaši *BNatSchG* 22. panta 2.a, 26., 32., 33., 34., 36. pants

Gesetz über ergänzende Vorschriften zu Rechtsbehelfen in Umweltangelegenheiten nach der EG-Richtlinie 2003/35/EG – Umwelt-Rechtsbehelfsgesetz [Likums par papildu noteikumiem attiecībā uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vides jautājumos saskaņā ar EK Direktīvu 2003/35/EK – Likums par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vides jomā, turpmāk tekstā – “*UmwRG*”] 2017. gada 23. augusta paziņojuma redakcijā (*BGBI.* I 3290. lpp.), kurā jaunākie grozījumi izdarīti ar 2023. gada 14. marta likuma 2. pantu (*BGBI.* 2023 I Nr. 71), jo īpaši *UmwRG* 1. panta 1. punkta 1. teikuma 4., 4. un 7. panta 3. punkts

Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung [Likums par ietekmes uz vidi novērtējumu, turpmāk tekstā – “*UVPG*”] 2021. gada 18. marta paziņojuma redakcijā (*BGBI.* I 540. lpp.), kurā jaunākie grozījumi izdarīti ar 2023. gada 22. marta likuma 2. pantu (*BGBI.* 2023 I Nr. 88), jo īpaši *UVPG* 35.–37. pants

Verordnung über das Landschaftsschutzgebiet “Bäche im Artland” in den Städten Quakenbrück, Fürstenau und Bersenbrück sowie den Gemeinden Menslage, Nortrup, Badbergen, Berge, Bippen, Eggermühlen, Kettenkamp, Ankum und Merzen, Landkreis Osnabrück [Noteikumi par ainavu aizsargājamo teritoriju “Upītes Artlandē” pilsētās *Quakenbrück, Fürstenau* un novados *Menslage, Nortrup, Badbergen, Berge, Bippen, Eggermühlen, Kettenkamp, Ankum* un *Merzen*, Osnabrikas apgabalā, turpmāk tekstā – “*LSG* noteikumi”], 2019. gada 30. septembris, (Osnabrikas apgabala oficiālais vēstnesis Nr. 20, 30.10.2019.).

Īss pamatlītas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Prejudiciālie jautājumi ir radušies tiesvedībā par tiesību akta pārbaudi, kurā pieteicējs, saskaņā ar *UmwRG* 3.1. pantu atzīta vides aizsardzības apvienība, un atbildētājs strīdas par to, vai Noteikumi par ainavu aizsargājamām teritorijām ir uzskatāmi par spēkā esošiem.
- 2 Ainavu aizsargājamo teritoriju noteikšana kalpo floras-faunas-dzīvotņu aizsardzībai (turpmāk tekstā – “FF teritorija”) “Upītes Artlandē” (*Site-Code* DE-3312-331), kas atrodas dabas reģionā “*Ems-Hunte-Geest und Dümmer-Geestniederung*” un ietver vairākus upītes un tām piegulošās ainavu teritorijas. FF teritorija “Upītes Artlandē” ir ūdensteču sistēma, kas lielā mērā ir savstarpēji saistīta, ar daļēji ļoti dabiskām upītēm, kas ir nozīmīgs biotops zivju

sugām, kuras ir iekļautas Dzīvotņu direktīvas II pielikumā. Ūdensteču telpiskajā kontekstā ir meži, koridori un purvi, kas ir prioritāri vai neprioritāri biotopi Biotopu direktīvas izpratnē.

- 3 *LSG* noteikumu izstrādes procedūrā atbildētājs izvērta sabiedrības līdzdalību, eksponējot noteikumu projektu un ar to saistītās kartes, kā arī paskaidrojuma rakstu, un iesaistīja arī, cita starpā, pieteicēju, kas 2019. gada 19. februāra vēstulē iesniedza piezīmes attiecībā uz noteikumu projektu. Stratēģiskais vides novērtējums (turpmāk tekstā – “SVN”), sagatavojot vides ziņojumu vai SVN sākotnējo novērtējumu, netika izstrādāts pirms *LSG* noteikumu pieņemšanas.
- 4 *LSG* noteikumi stājās spēkā pēc to publicēšanas atbildētājas Oficiālajā Vēstnesī 2019. gada 31. oktobrī. Tajos, citstarp, ir regulēts aizliegums veikt darbības, kas maina teritorijas iedabu vai ir pretrunā šo noteikumu aizsardzības mērķiem, un uzskaitīti darbības un izmantošanas veidi, kas ir atbrīvoti no šā aizlieguma.
- 5 Pieteicējs 2020. gada 13. oktobrī iesniedza normu pārbaudes pieteikumu saistībā ar *LSG* noteikumiem. Saskaņā ar valsts tiesību aktiem atzīta vides aizsardzības apvienība var, saglabājot iespēju veikt labojumus saskaņā ar *UmwRG* 4. panta 1.b punktu, pieprasīt atcelt lēmumu par plānu un programmu pieņemšanu, ja nav veikts nepieciešamais SVN vai SVN sākotnējais novērtējums (*UmwRG* 4. panta 4. punkta 1. teikums saistībā ar 1. punkta 1. teikuma 1. apakšpunktu).
- 6 Iesniedzējtiesa uzdod jautājumu, vai no SVN direktīvas un Biotopu direktīvas izriet, ka pirms tādu aizsargājamās teritorijas noteikumu kā šie noteikumi pieņemšanas, pamatojoties uz *UVPG* 36. pantu, to lasot kopsakarā ar *BNatSchG* 36. panta 1. punkta 2. apakšpunktu un 34. panta 1. punkta 1. apakšpunktu, ir nepieciešams veikt SVN, vai ir nepieciešams, lai dalībvalsts pieņemtu lēmumu par šādas pārbaudes veikšanu. Šajā ziņā ir svarīgi interpretēt SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkta normas, tās lasot kopsakarā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, kas ir valsts tiesību normu pamatā, un atbildēt uz šajā sakarā iesniegtajiem jautājumiem.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 7 Līdzīgi jautājumi rodas daudzās iesniedzējtiesā izskatāmajās normu pārbaudes procedūrās. No atbildēm uz šiem jautājumiem ir atkarīgs tas, cik efektīvi ir novērtēta liela daļa no FF teritoriju aizsardzības rīkojumiem Lejassaksijā (tikai šajā gadījumā vien tas attiecas uz 385 *FFH* teritorijām) un, iespējams, arī citviet Vācijas Federatīvajā Republikā. Tālejošas tiesiskās sekas ir iespējamas arī citu dalībvalstu līdzīgi formulētiem tiesību aktiem.
- 8 Attiecībā uz SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkta, to lasot kopsakarā ar Biotopu direktīvas 6. panta 3. punktu, piemērošanu šiem *LSG* noteikumiem iesniedzējtiesa, atsaukdamās uz Tiesas judikatūru (spriedums, 2019. gada 12. jūnijs, CFE, C-43/18, EU:C:2019:483, 39. un 46. punkts), pieņem, ka šie noteikumi ietilpst jēdzienā “plāni un programmas” SVN direktīvas 2. panta

- a) punkta izpratnē un ir uzskatāma arī par “plānu” Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē.
- 9 Par pirmo jautājumu: iesniedzējtiesa uzdod jautājumu, kā saprast Tiesas 2019. gada 12. jūnija sprieduma CFE (C-43/18, EU:C:2019:483) 49. un 50. punktu, un tā drīzāk piekrīt pieejai, ka svarīgs ir tiesību aktā par statusa piešķiršanu ietvertu atsevišķo normu saturs. Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas apsvērumiem visi plāni un projekti, kuriem var būt būtiska ietekme uz aizsardzības mērķiem, kas izvirzīti, nosakot teritoriju, ir attiecīgi jānovērtē.
- 10 Komisija uzskata, ka Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktā minētais termins “apsaimniekošana” ir jāsaprot Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta interpretācijas izpratnē. Tādējādi teritorijas apsaimniekošanas privilēģija attiektos tikai uz tām darbībām, kas ir tieši saistītas ar teritorijas saglabāšanas mērķu sasniegšanu vai ir nepieciešamas to sasniegšanai. Plāni ir jāizskata atsevišķi, ja tajos papildus ar saglabāšanu saistītiem elementiem ir iekļauti arī citi elementi (sk. Komisijas piezīmi, C(2018) 7621 final, 44. un turpm. lpp.).
- 11 Šajā ziņā iesniedzējtiesas skatījumā tiesību akta normas, ar kurām kāda teritorija tiek noteikta par īpaši aizsargājamu teritoriju, ir tieši saistītas ar šīs teritorijas apsaimniekošanu, ciktāl tās attiecas uz aizsardzības kā tādas, aizsardzības mērķu un aizsardzības uzdevumu, kā arī ar to saistīto aizliegumu un prasību noteikšanu. Tā kā šāds tiesību akts kā pašreizējie LSG noteikumi turklāt no noteikto aizliegumu piemērošanas jomas izslēdz virkni darbību, piemēram, ūdenstilpju uzturēšanu, zveju, lauksaimniecību un mežsaimniecību, nosakot konkrētus kritērijus un kārtību, šķiet apšaubāmi, vai šādas normas joprojām ir tieši saistītas ar teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanu un vai tās ir nepieciešamas šim nolūkam. Tas, vai šīs izslēgtās darbības ir nepieciešamas, lai saglabātu vai uzlabotu teritorijā esošo dzīvotņu tipu un sugu aizsardzības statusu “saglabāšanas pārvaldības” izpratnē (skat. Komisijas paziņojums, C(2018) 7621 final, 44. lpp.), vai arī atbrīvojumu ietverošas normas kalpo tam, lai nesamērīgi neierobežotu šīs darbības un izvairītos no pārāk plašiem aizliegumiem, prasa izvērtēt saturu.
- 12 Iesniedzējtiesa uzskata, ka, pamatojoties uz Tiesas judikatūru par *Natura 2000* līgumiem (2010. gada 4. marta spriedums, Komisija/Frāncija, C-241/08, EU:C:2010:114, 51. punkts), ir lietderīga arī diferencēta pieeja tiesību akta regulējumiem par īpaši aizsargājamās teritorijas aizsardzību.
- 13 Par otro jautājumu: šajā sakarā iesniedzējtiesai ir svarīgas tās tiesību normas, kas atļauj darbības teritorijā, kuras pašas par sevi nav uzskatāmas kā tīri “saglabāšanas pārvaldības” pasākumi. Kā piemēru šādam pasākumam, ko neregulē šeit apskatāmie LSG noteikumi, var minēt ganīšanu, kas nepieciešama, lai saglabātu 4030. dabisko dzīvotņu tipu – Eiropas sausie virsāji. Iesniedzējtiesa pieņem, ka šajos LSG noteikumos aplūkotās atbrīvojumu ietverošas normas kalpo tam, lai noteiktā apjomā ļautu turpināt līdz šim teritorijā veikto vides izmantošanu ar komerciālu mērķi (izņēmumi zvejai, lauksaimniecības vajadzībām un mežsaimniecībai) vai uzturēšanas pasākumus ūdenstilpju hidrauliskās

funkcionalitātes nodrošināšanai (izņēmumi ūdenstilpju uzturēšanai), lai netiktu nesamērīgi ierobežotas īpašnieku un likumīgo lietotāju tiesības, kurus skar šis aizsardzības režīms. Šīm darbībām, kas ir izslēgtas no *LSG* noteikumu aizliegumiem, var būt projekta kvalitāte, ja tās tiek veiktas atsevišķos gadījumos, ņemot vērā plašo, ar ietekmi saistīto projekta koncepciju saskaņā ar Biotopu direktīvas 6. panta 3. punktu. Tādējādi Tiesa jau ir nolēmusi, ka parastas lauksaimnieciskas darbības, piemēram, mēslošanas līdzekļu izmantošanu *Natura 2000* teritorijās vai to tuvumā (skat. 2018. gada 7. novembra spriedumu lietā *Coöperatie Mobilisation for the Environment* u.c., C-293/17 un C-294/17, ECLI:EU:C:2018:882, 76. punkts) vai mežsaimniecību (skat. 2018. gada 17. aprīļa spriedumu lietā *Inter-Environnement Wallonie un Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255, 123 un turpm.,. punkti.) var uzskatīt par projektu Biotopu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē. Acīmredzot šādas darbības var uzskatīt par nesaistītām ar teritorijas apsaimniekošanu vai par nepieciešamām, un attiecīgā gadījumā tās var būtiski ietekmēt teritoriju atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem un projektiem.

- 14 Par trešo jautājumu: attiecībā uz plānu vai plāna daļu, kas nav tieši saistāms ar teritoriju vai nav nepieciešams tās apsaimniekošanai, izšķirošais faktors, nosakot, vai pirms plāna pieņemšanas ir jāveic novērtējums par ietekmi uz teritoriju Biotopu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē, ir tas, vai plāns atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem un projektiem var būtiski ietekmēt teritoriju. Šaubu gadījumā saskaņā ar Tiesas judikatūru ir jāveic šāds ietekmes novērtējums (sk. 2004. gada 7. septembra spriedumu lietā *Waddenvereniging un Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482, 44. punkts) un 2019. gada 29. jūlija spriedumu *Inter-Environnement Wallonie un Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, 134. punkts).
- 15 Saskaņā ar *Bundesverwaltungsgericht* (Federālā administratīvās tiesa) judikatūru iespējamība ietekmēt *Natura 2000* teritoriju ar aizsargājamās teritorijas noteikumiem var pastāvēt tikai tad, ja šajos noteikumos ir ietvertas pietiekami saistošas konkrētas prasības, pamatojoties uz kurām ir iespējams novērtēt teritorijas skārumu (skat. 2023. gada 26. janvāra spriedumu *BVerwG*, 10 CN 1.23 un citi –, ECLI:DE:BVerwG:2023: 260123U10CN1.23.0, 17. punkts). Iesniedzējtiesa uzskata, ka šajā gadījumā šī prasība ir izpildīta. Veicot darbības, kas ir iespējamas saskaņā ar atbrīvojumu ietverošajām normām *LSG* noteikumos, jau no paša sākuma nav iespējams izslēgt teritorijā sastopamo dabisko dzīvotņu un sabiedrībai nozīmīgo sugu apdraudējumu. Papildus pasākumiem, kas ir daļa no atļautās ūdenstilpju uzturēšanas, arī zivju resursu pavairošanas pasākumi, kas ir atļauti saskaņā ar *LSG* noteikumiem, varētu izraisīt šajā regulā minēto Kopienas nozīmes sugu apdraudējumu. Tas pats attiecas uz pareizām lauksaimniecības darbībām, kas atbrīvotas no *LSG* noteikumu piemērošanas, kur ir apšaubāms, vai tiesību normas ir pietiekamas, lai pienācīgi novērstu mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu izplūdi aizsargātajās ūdenstilpēs. Pat tad, ja nepiemērojamība attiecas uz pareizu mežsaimniecību, nav skaidrs, vai *LSG* noteikumos noteiktie ierobežojumi ir pietiekami, lai uzskatītu, ka šajos noteikumos minēto meža dzīvotņu tipu pasliktināšanās ir izslēgta.

- 16 Iesniedzējtiesa uzskata, ka pirms tāda projekta īstenošanas, kuram saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta prasībām ir jāveic iepriekšējs ietekmes novērtējums, vai nu individuālā līmenī, vai, ja ietekmes novērtējums tur nav jāveic vai novērtējuma apjoms ir iepriekš noteikts ar atbrīvojumu ietverošu tiesību normu, tas ir jāveic laika ziņā agrākā plāna līmenī. Ņemot vērā Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta sasaisti ar SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu, oficiāls novērtējums plāna līmenī ir jāveic saskaņā ar SVN direktīvas 4.–9. pantā noteiktajām procesuālajām prasībām. Iesniedzējtiesa nevar piekrist argumentam, ka likumdevējs, konkrēti formulējot atbrīvojumu ietverošu normu LSG noteikumos, jau ir pārliecinājies, ka atbrīvotās darbības konkrētajā veidā, kādā tās joprojām ir atļautas, nav pretrunā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktā paredzēto pasliktināšanās aizliegumu. Lietās nav dokumentu par to, ka šāda pārbaude ir veikta.
- 17 Par ceturto jautājumu: var uzskatīt, ka FF teritorijā “Upītes Artlandē” ar LSG noteikumiem izslēgtās darbības, kas saistītas ar ūdenstilpju uzturēšanu, zveju, lauksaimniecību un mežsaimniecību, tika veiktas jau ilgu laiku, pirms Komisija pēc Vācijas Federatīvās Republikas priekšlikuma šo teritoriju iekļāva Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 2. punkta 3. apakšpunktu un pēc tam ar apstrīdētajiem LSG noteikumiem to noteica par īpaši aizsargājamu teritoriju saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktu. Turklāt ir iespējams, ka LSG noteikumos paredzētie ierobežojumi nozīmē, ka izslēgto darbību intensifikācija vai paplašināšana vairs nebūs iespējama.
- 18 No vienas puses, no tā var secināt, ka pašreizējais teritorijas aizsardzības statuss ir izveidojies, turpinoties attiecīgajām darbībām šajā teritorijā. No otras puses, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, cik lielā mērā ir jāņem vērā Tiesas judikatūra par pienākuma veikt ietekmes uz vidi novērtējumu Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē neesamību atsevišķa projekta līmenī, nepārtrauktu vai vienotu projektu gadījumā, kas paredz, ka attiecīgās darbību vietas un apstākļi ir tie paši (skat. 2018. gada 7. novembra spriedumu *Coöperatie Mobilisation for the Environment u.c.*, C-293/17 un C-294/17, EU:C:2018:882, 81. un turpm. punkti).
- 19 Par piekto jautājumu: saskaņā ar Tiesas judikatūru, lai pasākumu kvalificētu kā tādu, ar ko nosaka nelielas teritorijas izmantošanu vietējā līmenī, ir nepieciešams, lai plānu būtu izstrādājusi vai pieņēmusi vietējā pašvaldība un lai attiecīgā teritorija būtu neliela iepretim vietējās pašvaldības teritoriālai kompetencei (spriedums, 2016. gada 21. decembris, *Associazione Italia Nostra Onlus*, C-444/15, EU:C:2016:978, 68. punkts). Šajā sakarā atbildētājs norāda, ka FF teritorijas “Upītes Artlandē” platība ir aptuveni 1 095 ha (10,95 km²), bet Osnabrikas apgabala platība ir aptuveni 2 121 km². Tomēr, raugoties tikai kvantitatīva aspekta, lielākā daļa FF teritoriju, iespējams, tiktu uzskatītas par mazām teritorijām SVN direktīvas 3. panta 3. punkta izpratnē.
- 20 Pieņemot, ka SVN direktīvas 3. panta 3. punkta prasības ir izpildītas, būtu jāprecizē, vai dalībvalsts iestādei ir pienākums pieņemt, ka pastāv iespējama būtiska ietekme uz vidi. Iesniedzējtiesa uzskata –, ja *Natura 2000* teritorija tiek

noteikta, pamatojoties uz aizsardzības statusu saskaņā ar ES tiesību aktiem, iekļaujot teritoriju Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā, parasti ir jāparedz arī būtiska ietekme uz vidi, ja attiecīgā teritorija ir klasificējama kā vietējā līmeņa neliela teritorija SVN direktīvas 3. panta 3. punkta izpratnē.

- 21 Par sesto jautājumu: atbilde uz šo jautājumu šajā lietā ir atkarīga no tā, vai saskaņā ar Savienības tiesībām SVN neizpilde var ietekmēt visa plāna efektivitāti vai tikai tā daļas. Turklāt atbildei uz šo jautājumu ir būtiska praktiska nozīme iestādēm, kas sagatavo un pieņem plānus saskaņā ar SVN direktīvu.
- 22 Par 7. jautājumu: šajā ziņā iesniedzējtiesa lūdz Tiesu precizēt, vai tās apsvērumi par ietekmes uz vidi novērtējuma *ex post* pieļaujamību, lai legalizētu konkrētus projektus Direktīvas [2011/92/ES] izpratnē, ir attiecināmi arī uz programmām un plāniem SVN direktīvas izpratnē, kuriem ir vispārīgāks raksturs un kuru pieņemšanā ir lielāka rīcības brīvība nekā konkrētu projektu apstiprināšanā Direktīvas [2011/92/ES] izpratnē. Saskaņā ar SVN direktīvas 4.–9. panta prasībām veiktā vides novērtējuma rezultāti būtiski ietekmē vispārējās programmas un plāna pieņemšanas jomu SVN direktīvas izpratnē, tāpēc turpmākā “atvērtā” vides novērtējuma gadījumā būtu iespējams apsvērt arī būtiskas izmaiņas jau pieņemtajā plānā vai programmā. Tas norāda, ka – atšķirībā no ar projektiem saistīto projektu vides novērtējuma saskaņā ar Direktīvas [2011/92/ES] 4.–10. pantu – plāna vai programmas vides novērtējumu saskaņā ar SVN direktīvas 4.–9. pantu nevar veikt pēc tā pieņemšanas; drīzāk ir jāpieņem jauns plāns vai jauna programma, un tās sagatavošanas laikā un pirms pieņemšanas ir jāveic vides novērtējums saskaņā ar SVN direktīvas 4.–9. pantu.
- 23 No otras puses, ja SVN procesuālos soļus var veikt arī attiecībā uz plānu vai programmu, neprasot pieņemt vai apstiprināt jaunu plānu vai programmu, rodas jautājums, vai to var darīt tikai saskaņā ar tādiem pašiem ierobežotiem nosacījumiem, kas attiecas uz projekta ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanu saskaņā ar Direktīvu [2011/92/ES].